

יבמות קיג

משה שווערד

1. ריטב"א על מסכת יבמות דף קיג/א

ואלו חרשת לא אכלה. פי' לא אכלה אפילו בתרומה דרבנן מדתני לה גבי קטנה וכו' דר"מ בתרומה דרבנן הוא דקתני שהיא אוכלת דאלו בתרומה דאורייתא לא אכלה בנשואי' דרבנן ואפילו למ"ד קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו מ"מ אין אומר' לו קום אכול וכדאמר' לקמן בקטן העושה על דעת אביו וכדבעי' למימר לקמן בס"ד וכי קתני אוכלת בתרומה משמע שאוכלת ברשות ב"ד ומניחין לפניה ואוכלת והא דמייטי לקמן בגמ' על פסק' דקטנה אוכלת בתרומה שקלא וטריא דקטן אוכל נבלות לאו משום דמתני' מיירי בקטן אוכל נבלות אלא דלפי שהקלו חכמים בנשואי קטנה להאכילה בידיהם תרומה של דבריהם הביאו דין קטן האוכל נבלות מעצמו אין ב"ד מצווין להפרישו ואף אלו לא נתמה אם האכילו לקטן איסורי' של דבריהם משום תקנתא ולא חשו דילמא אכלה מנפש' מתרומה דאורייתא דהא כי אכלה נמי קטן אוכל נבלות הוא ולמאן דסבר אין בית דין מצוין להפרישו ניהא ולמ"ד מצוין להפרי' הכא מחתינ' לספק' משום תקנת' כנ"ל:

2. חדושי הרשב"א על מסכת גיטין דף נה/א

מיהו אכתי לא מיחוויר לי, מדמקשינן בגמרא חרש בחרשת נמי ליכול, דקטן אוכל נבלות הוא, ואי אוכלת דמתני' מאכיל בידיהם, אי נמי אומר' לה לאכול משמע, האי לאו קטן אוכל נבלות הוא אלא מאכילין בידיהם, ואסור מלא תאכילום. ושמא אף רבינו ז"ל לא פירש אלא למאן דאית ליה קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו, וכדי להעמיד משנתנו ככ"ע, וכאותה שאמרו ביבמות וכשתמצא לומר אין מצווין להפרישו אף בתרומה דאורייתא קא אכלה. והא דקא מקשי בגמרא חרש בחרשת ליכול דקטן אוכל נבלות הוא, ואע"ג דמתני' לא מיירי בתרומה דאורייתא. י"ל משום דלא איתפרש ליה מתני' למקשה במאי קא מיירי, אי בשל תורה אי בשל דבריהם, קא מקשה ואזיל הכי, ולרבותא קאמר, כלומר אי מתני' בשל דבריהם ליכול דאף זו נשואים של דבריהם, ואת"ל בתרומה דאורייתא וכמ"ד אין ב"ד מצווין להפרישו, אף זו תאכל דקטן אוכל נבלות היא, דאין לה דעת ואין ב"ד מצווין להפרישה, והיינו דלגבי חרש בפקחת קא מפרש בהדיא בתרומה דרבנן מלא תאכל, כלומר ומי שמעת מינה דמתני' אף בשל תורה קאמר, ומש"ה קטנה דוקא, דליכא למיגור (למימר) אטו קטן בגדולה משום דקטן לא תקינו ליה נשואין, אבל חרש בחרשת דאיכא למיגור אטו חרש בפקחת לא. ואמר ליה אכתי לא שמעינן מינה מידי, אלא אף כשתמצא לומר דמתני' בתרומה דרבנן אכתי חרש בחרשת לא, משום דאיכא למיגור אטו חרש בפקחת וגזרה אטו דאורייתא. אלא דקשיא לי א"כ בקטנה נגזור מתרומה דרבנן אטו דאורייתא, וכדאמרין בחרש בפקחת. ושמא התם דגדולה איכא למיגור דלמא משתלו ואמרו דנשואה דאורייתא ואוכלת בשל תורה, אבל קטנה כ"ע ידעי דנשואיה לאו דאורייתא ולא אתו לאכלה בתרומה דאורייתא.

3. תוספות יבמות דף קיג/א

דלמא אתי לאוכלה בתרומה דאורייתא - אבל בקטנה דלא אכלה אלא בתרומה דרבנן כדאמר בהאשה רבה (לעיל דף צ. ושם) לא גזרו אטו דאורייתא כיון שתגיע לכלל גדלות:

4. ערוך לנר על יבמות דף קיג/א

שם בד"ה דלמא, לא גזרו: לכאורה בפשטות יש לחלק דבקטנה אפילו ב"ד מצווין להפרישה מכ"מ אם תאכל תרומה דאורייתא אין כאן רק איסור חנוך מה שאין כן אם יאכיל חרש בפקחת שיש איסור מיתה דאורייתא כמש"כ רש"י, ונראה דרש"י באמת כוון לזה במה שכתב שיש איסור מיתה לתרץ למה לא בקטנה גזרינן כן, אבל להתוספ' לשיטתם לא מספיק זה שהרי כתבו לעיל (דף צ') לחד תירוץ דמה דקתני ואוכלת בגינן תרומה משמע אפילו כשנעשת גדולה וא"כ לא שייך חילוק זה שהרי גם היא תעבור על איסור מיתה כשתאכל תרומה דאורייתא ולכן הוצרכו לתרץ דשאני קטנה שנשאת דעכ"פ תבא לכלל גדלות להיות אשת כהן מדאורייתא דהיינו לאחר שתבעל בגדלות:

5. ריטב"א על מסכת יבמות דף קיג/א

יותר ממה שאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא. פי' ואפי' בלא כתובה כי הכא וא"ת והרי אמרו אסור לאדם להשהות את אשתו אפי' שעה א' בלא כתובה י"ל דהתם הוא בפקחין דהוו בני כתובה וכי לא כתבי נראה להם כבעילת זנות אבל כל היכא דאיהו דלאו בר מיכתב לא קפדה עליה ואע"ג דאיהי פקחת ואין צ"ל בלא קפידה היכא דהוי חרשת בפקח וזה ברור:

6. תוספות יבמות דף קיג/א

מאן חכים למיעבד הכי - דוקא במטלטלי תנן בהניזקין (גיטין דף נט.). חרש רומז ונרמז אבל במקרקעי לא ומה ששיעבד בכתובה מקרקעי משום שהיה לו אפטרופוס וגם זכין לאדם שלא בפניו. ר"י:

7. ריטב"א על מסכת יבמות דף קיג/א

הוא דאמר כר' אלעזר. הלשון הזה הוא זר דבעלמא אמרי' הכא כדמותבלי' לאמורא משום תנא ואמרי' אע"ג דהא מתני' או מתניתא פליגא עליה הוא דאמר כפלו' תנא ואלו הכא אתי לסיועי מהאי תנא ואמרי' דדילמא האי תנא לא מסייע' ליה דאיהו בשיטתא דאידיך תנא אזיל וזה מלשונות שמתחלף ענינים בתלמוד:

8. תוספות יבמות דף קיג/ב

יצתה זו שאין לה יד לגרש עצמה - אר"ת דהיינו דוקא באין לה אב ובפ' התקבל (גיטין דף סד: ושם) וכן בפ"ב דקידושין (דף מג:): גבי כל קטנה שאין יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש פי' בקונט' אפי' ע"י אביה ואין נראה לר"ת דהא ר' ינאי מפי' לה הכא מונחן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה יצתה זו שאין לה יד וכיון שיש לה אב הרי יש לה יד דאפי' נערה בין היא בין אביה מקבל גיטה ולרבי יהודה אביה ולא היא ...

9. ריטב"א על מסכת יבמות דף קיג/ב

דיקא נמי דקתני גבי דידיה לא יוציא עולמית. פי' דמשום שאין גירושי' כלום מן התורה קתני האי לישנא שאין לגרושי' תקנתא עולמית שאפי' נשאת בגט זה ויש לה כמה בנים תצא מש"כ בחרשת אם נשאת לא תצא ואע"פ שאין לה בנים ואפשר שאפילו שנתגרשה תנשא לכתחלה:

10. ריטב"א על מסכת יבמות דף קיג/ב

אמר רבא מעדותו של ר' יוחנן בן גדגדא נלמוד אמר לעדים וכו' עד כיון דאמר לה כנסי שטר חוב וכו'. וק"ל והיכי שמעי' מדברי ר' יוחנן בן גדגדא דלא אמרי' בטולי בטלי' וי"ל דה"ק לך רבא כי אחר שלמדנו מעדותו של ר' יוחנן בן גדגדא דלא בעי דעתה בריא לנו מסברא דמשום דאמרי' כנסי שטר חוב זה לא בטלה לנתינתו ונתינה לשם גרושי' היא ואמר לעדים לאו דוקא אלא ה"ה אם היה מדבר עמה על עסקי גטה ונתן לה לאלתר וכל שלא אומר לעדים כלום או לא אמר לה אפי' גט סתם אינה מגורשת אם לא היה מדבר עמה על עסקי גטה וכדמוכח בפ"ק דקדושין וכבר ביארתי שמועה זו במ' גיטין בס"ד:

11. רש"ש מסכת יבמות דף קיג עמוד ב

גמרא מחמת כיסופא הוא דקאמר לה כצ"ל: שם אירכסו ליה כו' ברה"ר בשבתא. רש"ל מחק תיבת בשבתא וכ"מ ברש"י לקמן ברה"ע וכן ליתא בנ"י:

12. דף על הדף יבמות דף קיג עמוד ב

כתב הגאון ר' צבי שכטר שליט"א בקובץ אור המזרח (קובץ מ"ב ע' 12 - 11 בהג"ה):

יש דיעה בראשונים שמצות חינוך ליתא אלא בנוגע לעשין ולא בנוגע לאיסורים, דלעולם הקטן נשאר לאו בר חיובא - אפילו מדרבנן, אלא שחייבוהו חכמים להתנדב - בתורת אינו מצווה ועושה - לקיים את כל המצוות, ולהתנדב יש לו משמעות רק בקיומי מצוות, ולא במה שהוא נזהר מאיסורים, ולפי דיעה זו, אין הבדל (במצות חינוך) בין אביו לשאר אינשי דהכל חייבים לראות שהקטן יתנדב לקיים את המצוות.

ודעה אחרת יש, שחובת החינוך ליתא על האב, ואין גדרו שמחוייבים לראות שיתנדב הקטן לקיים את המצוות, אלא להרגילו ולחנכו במצוות, ולפי דיעה זו, אין הבדל בין עשין ללאוין. [על כל זה בתוס"י ליומא (פב א) ד"ה בן שמנה, ובח' הרשב"א ליבמות (קיד א)].

והנה לפי הדיעה הראשונה, שאינה מחלקת בין אב לאחרים, וכו"ע מצווים להפרישו כשהקטן מבטל מצוות, צ"ע הגמ' יבמות (קיג ב), רב יצחק בר ביסנא אירכסו ליה מפתחי דבי מדרשא ברשות הרבים בשבתא, אתא לקמיה דרבי פדת, א"ל זיל דבר טלי וטליא וליטיילו התם וכו', דבהוצאה ברשות הרבים, לכאורה יש שמה לא רק איסור לעבור בזה, אלא אף קיום מצווה לנזהר בה, עי' רמב"ם פ"א משביתת יו"ט ה"ב, שכל השובת ממלאכת עבודה באחד (מהיו"ט) הרי קיים מ"ע. וכ"ה בריש הל' שביתת עשור, מ"ע לשבות ממלאכה בעשור לחדש השביעי... וכל העושה בו מלאכה ביטל מ"ע (ונוסף על כך גם) עבר על ל"ת וכו'. ואם ביוה"כ וביו"ט כך הוא, מסתמא הוה"נ בשבת, וא"כ, שהשביתה מכל המלאכות בשבת מצות עשה היא, היאך שייך לומר בזה שקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו, והלא נבילה ל"ת לחוד הוא, ואילו שביתה ממלאכה מצווה היא, ובכל המצוות הלא איכא חובת חינוך.

ואולי יש לחלק בין הוצאה, שמלאכה גרועה היא, ואין בה אלא איסור למי שעובר עליה, ולא קיום מצווה לנזהר בה. א"נ, אולי י"ל דלישנא דגמ' שהי' רה"ר לאו דוקא הוא, ולא הי' אלא כרמלית, וטלטול בכרמלית אין בה - אפילו מדרבנן - דין מלאכה, (דנימא שיש לנזהר בה משום קיום מצות עשה), אלא רק איסור גזירה הוא. [השוה מש"כ בזה בס' ארץ צבי (ס' ו' אות ה)]. ומעתה נ"ל בדרך אפשר, שאף שיש איסור דדוקא בזהירות במלאכות הוא דאיכא קיום עשה, ולא בזהירות באיסורי גזירות.